

Анотація

И.Д.Ярошук

Педагогические условия формирования готовности будущих экономистов к профессиональному общению

В статье проанализированы дефиниции проблемы формирования готовности будущего специалиста экономического профиля к профессиональному общению. Выяснено сущность понятия «профессиональное общение экономиста». Определены сущность и структура коммуникативной готовности будущего экономиста, состоящая из мотивационного, содержательного и операционно-процессуального компонентов. Определен комплекс педагогических условий формирования готовности будущего экономиста к профессиональному общению.

Ключевые слова: профессиональное общение будущего экономиста, готовность будущего экономиста к профессиональному общению, педагогические условия.

Summary

I.D.Yaroshchuk

Pedagogical Conditions of Readiness of Future Economists to Professional Communication

The article explores the definitions of the problem of training of the future economists for professional communication. The essence of «professional communication of economist» is grounded. The essence and structure of communicative readiness of future economist which consists of motivational, contextual and operational and procedural components are considered. The complex of pedagogical conditions forming the future economist readiness for professional communication is determined.

Key words: professional communication of future economist, readiness of future economist for professional communication, pedagogical conditions.

Дата надходження статті: «7» лютого 2013 р.

УДК 371.15+371.134:005.336.3(045)

І.П.ЯЩУК,

доктор педагогічних наук, професор
(м.Хмельницький)

Педагогічна культура викладача у контексті поліпшення якості підготовки майбутніх педагогів

У статті розглянуто складові розвитку педагогічної культури, що є частиною загальнолюдської культури сучасного викладача в контексті розвитку гуманної педагогіки, в якій з найбільшою повнотою відображені духовні, матеріальні цінності освіти та виховання, а також способи творчої педагогічної діяльності. Зосереджено увагу на практичному досвіді активного розвитку педагогічної культури як у викладачів, так і студентів ректора Хмельницького гуманітарно-педагогічного інституту М.М.Дарманського (2000-2005 рр.), на розумінні сутності педагогічної культури Ш.О.Амонашвілі. Розглянуто особливості, підходи щодо формування педагогічної культури у сучасному вищому навчальному педагогічному закладі.

Ключові слова: вчитель, педагогічна культура, студент, навчально-виховний процес, вищий педагогічний навчальний заклад.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Державна національна програма «Освіта. Україна XXI століття» в якості одного із найважливіших напрямів реформування системи освіти визначає підготовку нового покоління педагогів, які б творчо втілювали в реальну практику принципи гуманізації, гуманітаризації, демократизації, індивідуалізації та етнізації навчання. Вирішення цього завдання під силу лише педагогам, котрі мають високий рівень загальної і педагогічної культури.

Аналіз досліджень і публікацій... Проблеми педагогічної культури педагога завжди перебували у центрі уваги педагогічної науки і практики. Її різні аспекти знайшли своє відображення у працях І.Д.Беха, Н.М.Бібік, М.І.Бурди, С.У.Гончаренка, М.Б.Євтуха, Л.Ф.Іванової, І.А.Зязюна, В.М.Мадзігона, Л.М.Мітіної, В.В.Радуга, О.Я.Савченко, О.В.Сухомлинської.

Серед зарубіжних дослідників цінними є напрацювання Р.Бернса, К.Роджерса, Дж.Равена та ін.. Протягом останніх років проблемі педагогічної культури присвячені праці Т.В.Добудько,

Н.М.Лобанова, М.І.Лук'янова, А.К.Маркова, Л.І.Паращенко, В.В.Серова, С.О.Сисоевої, Е.М.Соф'янци, Л.Л.Хоружи та ін.

Формулювання цілей статті... Мета статті – проаналізувати практичний досвід формування педагогічної культури у сучасному навчальному закладі.

Виклад основного матеріалу... Демократичні зміни в сучасному суспільстві України зумовили відхід від авторитарних стереотипів у сфері освіти, що вимагає від викладача пошуків і розробки засад, форм, методів і прийомів в організації та здійсненні такого педагогічного процесу на всіх рівнях. Педагогічна культура викладача потребує опанування демократичним стилем спілкування зі студентами.

Культура професійно-педагогічної поведінки передбачає, що за всіх обставин комунікації та взаємодії викладач дотримується норм моралі та педагогічної етики, виявляє гідність, доброзичливість, витримку, культуру спілкування, такт.

Гуманна педагогічна позиція, психолого-педагогічна компетентність, авторизація педагогічного досвіду концептуалізує професійну поведінку педагога, надає йому власного педагогічного стилю.

Чимало важливих ідей та практичних рішень запропонував під час керівництва Хмельницьким гуманітарно-педагогічним інститутом його ректор М.М.Дарманський, який повністю поділяв ідеї гуманної педагогіки, напрацювання Ш.О.Амонашвілі.

М.М.Дарманський неодноразово наголошував на тому, що викладач, який володіє педагогічною культурою, має мати сформовану систему взаємопов'язаних знань та вмінь: спеціальних – знання історії своєї науки та практичне вміння застосовувати їх; педагогічних – знання дидактики, теорії виховання, усвідомлення основних аспектів навчання й виховання у вузі, діагностика професійних даних майбутнього фахівця, прогнозування його фахового зростання; психологічних – знання психологічних основ викладання обраного предмета, психологічного стану студентів і свого власного, закономірності вікових та індивідуальних особливостей сприймання студентами змісту навчання; методичних – знання шляхів, методів, прийомів і засобів донесення наукової інформації до студентів.

М.М.Дарманський у науковій праці «Головний учитель» наголошує на тому, що визначальним вмінням для педагога є вміння працювати та віра у власні сили і можливості. Тому кожне спілкування з Педагогом для колег, студентів здебільшого закінчується визначенням, корекцією стратегії особистісного розвитку, педагогічної культури.

Ш.О.Амонашвілі під час проведення зустрічей з педагогами закликає, розкриваючи сутність понять, завжди дивитись у корінь слова, розкривати його етимологію. Отже заглиблюючись у розуміння терміна «культура» знаходимо культ + ура. Від латинського «cultus» – шанування, поклоніння, від лат. «colo» – обробляю, почитаю. «Ура» – за санскритським походженням – світло. Таким чином, культуру можна розглядати як стрижень світла, яке ростить у собі, шанує та поширює людина. Міркуючи про педагога, розглядаючи саме у такому контексті термін «культура» можемо говорити про людину світла – учителя.

Відразу спливають у пам'яті слова дидакта А.Дістервега: «Учитель для школи – це те саме, що Сонце для всесвіту». Викладач ВНЗ має досконало володіти педагогічною культурою, адже, за висловом А.Дістервега, «як ніхто не може дати іншому того, що не має сам, так не може розвивати, виховувати і навчати той, хто сам не розвинений, не вихований, не освічений». Тому ще 1639 р. в Сорбонні у Великій хартії університетів, сформованій з метою їх об'єднання, було проголошено, що вища школа є інститутом відтворення і передачі культури.

Оскільки основою педагогічної діяльності є організація взаємодії між педагогом і вихованцем, то однією з найважливіших умов забезпечення її ефективності є розвинена комунікативна культура. М.М.Дарманський, працюючи ректором закладу, сповідував особистий принцип: «Стався до людей так, як хочеш щоб вони ставились до тебе» і наполегливо його роз'яснював студентам та колегам. Педагог переконував, що культура спілкування педагогів впливає на результативність навчально-виховного процесу, встановлення і посилення позитивної духовно-моральної атмосфери учасників взаємодії.

Не менш важливим компонентом у педагогічній культурі викладача є його інформаційна культура. В умовах переходу нашого суспільства у постіндустріальне та інформаційне суспільство висувуються нові вимоги і створюються нові можливості у застосуванні інформаційних технологій та комп'ютерної техніки практично у всіх галузях виробництва, науки, освіти, культури і навіть побуту. Тому вже сьогодні викладач мусить ефективно використовувати нові технології та джерела інформації, що сприятиме більш продуктивному засвоєнню нових знань та умінь у системі подальшого розвитку інформатизації суспільства.

Основою педагогічної культури педагога є володіння професійними вміннями, дотримання логічної послідовності у висвітленні матеріалу, викладання матеріалу ясно, виразно, доступно,

роз'яснення складних положень, виокремлення головних моментів, уміння викликати та підтримати інтерес аудиторії до предмета.

М.М.Дарманський у практичному досвіді постійно демонстрував вміння вибудовувати та вести суб'єкт-суб'єктну взаємодію зі студентами, яку включає педагогічна культура. Студент має сприйматись викладачем як суб'єкт навчання, їх взаємодія має будуватись на основі діалогічного підходу, що забезпечує суб'єкт-суб'єктні стосунки, які ґрунтуються на рівності позицій, повазі та довірі до студента як свого партнера. Саме це дає змогу зрозуміти один одного і є найкращим способом взаємодії, а також допомагає задовольнити особисті потреби й інтереси всіх учасників навчального процесу. Педагогічна культура викладача передбачає також володіння мистецтвом поведінки. Мистецтво поведінки, рухів, жестів, міміки, інтонацій, яке спирається на рекомендації сценічного мистецтва, міститься в тому, щоб чітко і щиро, із врахуванням сприйняття слухачами, виразити себе, зробити якнайбільший вплив, повести їх за собою.

У Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії постійно ведеться робота по вдосконаленню педагогічної культури викладача та її розвитку у майбутніх педагогів.

У першу чергу на це спрямовані усі навчальні дисципліни. Активне формування педагогічної культури стало метою усіх навчальних курсів циклу гуманітарної та соціально-економічної підготовки, математичної, природничої та професійної підготовки. Як підтверджує досвід, педагогічна культура безпосередньо впливає на результат діяльності.

Працюючи над удосконаленням суб'єкт-суб'єктної взаємодії, викладачі факультету постійно шукають нові форми навчальної роботи. Це лекції-зустрічі, лекції-диспути, бінарні лекції тощо.

Активною формою розвитку педагогічної культури є педагогічна практика. Викладачі-методисти педагогічної практики Г.І.Бідюк, Л.В.Банашко, Г.І.Дудчак, Н.С.Ткачук та інші постійно працюють зі студентами над удосконаленням складових педагогічної культури.

Новою школою розвитку педагогічної культури для студентів стали заняття з курсу «Історія англійської мови та літератури» (англійською мовою), проведені Джоном Орвананос Арчером, американським письменником, викладачем.

Постійно працюючи над удосконаленням педагогічної культури викладача та її формуванням у студентів, викладачі кафедр активізують систему позааудиторної навчально-виховної роботи. Цьому сприяють робота студентського театру, клубу дослідників педагогічної спадщини В.О.Сухомлинського, історичного краєзнавчого клубу Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, школи рідного слова, гуртків, наукових шкіл.

Питання удосконалення педагогічної культури стало предметом обговорення викладачів та студентів на науково-практичних конференціях. Зокрема, у 2013 р. на факультеті початкової освіти складові педагогічної культури розглядалися під час роботи: V Міжнародної науково-теоретичної конференції молодих учених, аспірантів, студентів «Творчий пошук молоді – курс на ефективність»; VII Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів та молодих вчених «Сучасне українське студентство: проблеми та ціннісні орієнтири»; «Організація роботи з різними категоріями дітей у сучасній початковій школі: реалії та перспективи»; «Актуальні проблеми підготовки майбутніх учителів початкової школи в умовах гуманізації вищої освіти», «Вчитель – ключова фігура навчально-виховного процесу» та ін.

Розкриття особливостей діяльності сучасного викладача, вчителя початкової освіти стало метою відвідування семінару Ш.О.Амонашвілі «Гуманно-особистісний підхід до дітей у освітньому процесі», що організували члени лабораторії гуманної педагогіки факультету початкової освіти. Загалом у семінарі взяло участь більше 200 студентів та 30 викладачів факультету.

Проблеми формування педагогічної культури завжди знаходяться у полі зору роботи кураторів груп. Вони зі студентами організують традиційні та нетрадиційні форми роботи. Зокрема це екскурсії, спрямовані на вивчення історичної спадщини краю та України, години поезії, культури, відвідування мистецьких заходів, знайомства зблизька тощо...

Активною формою розвитку та удосконалення педагогічної культури стала система волонтерської діяльності «Збирай добро по намистині». Усі студенти факультету беруть участь у реалізації проектів «Шанс на життя», «Фотомить», «Долонька», «Театр осені», «Недільна школа» та ін. Новим але дуже цінним у контексті розвитку педагогічної культури став проект Подільського молодіжного культурного об'єднання «У майбутнє через культуру» по відродженню фортець та історичних пам'яток Хмельниччини. За минулий рік у його діяльності взяли участь через студентські волонтерські загони 144 студенти, куратори груп: Н.О.Галасюк, С.С.Подгурська та працівники деканату.

Розглядаючи питання розвитку педагогічної культури майбутніх педагогів, нами опитано більше 100 студентів факультету. Ранжуючи складові педагогічної культури, студенти акцентують увагу на культурі спілкування та комунікативності – 43%; моральній вихованості, педагогічній етиці – 12%; компетентності, педагогічна майстерність – 11%; толерантності – 8%;

відповідальності перед майбутнім – 6%; всебічному розвитку – 6%; стилі одягу, спілкування, поведінки – 5%; вимогливості – 5%.

Студенти випускних груп загалом розкрили структуру педагогічної культури: конструктивну, організаційно-мобілізуючу, комунікативно-розвиваючу, інформаційно-орієнтовальну, дослідницьку та гностичну діяльність, кожна з яких містить цілий ряд професійних умінь.

В цілому, оцінюючи рівень педагогічної культури викладачів, 82% респондентів визначають найвищий її рівень; 18% – зазначають, що педагогічна культура викладачів могла б бути вищою.

Висновки з описаного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі... Підсумовуючи проблему зазначимо, що фундаментальною складовою характеристики сучасного викладача, вчителя є рівень його педагогічної культури. Педагогічна культура є частиною загальнолюдської культури, в якій з найбільшою повнотою відображені духовні і матеріальні цінності освіти та виховання, а також способи творчої педагогічної діяльності, необхідні для обслуговування історичного процесу зміни поколінь, соціалізації особистості і здійснення освітньо-виховного процесу.

Список використаних джерел та літератури:

1. Бачинська Є. М Професійна компетентність педагога в контексті гуманістичної парадигми освіти [Електронний ресурс] / Євгенія Миколаївна Бачинська. – Режим доступу : <http://www.innovaciya.by.ru/web>.
2. Бех І. Д. Виховання особистості / І. Д. Бех // Особистісно-орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади : навч.-метод. посіб. [у 2-х кн.]. – К. : Либідь, 2003. – Кн. 1. – 280 с.
3. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація: теорія, технологія, практика : [моногр.] / Н. П. Волкова. – Д. : Вид-во ДНУ, 2005. – 304с.
4. Закон України «Про освіту» // Освіта України: нормативно-правові документи. До II Всеукраїнського з'їзду працівників освіти. – К. : Міленіум, 2001. – С. 11–35.
5. Кулюткин Ю. Н. Ценностные ориентиры и когнитивные структуры в деятельности учителя / Ю. Н. Кулюткин, В. П. Бездухов. – Самара : Изд-во СамГПУ, 2002. – 400 с.

Анотація

И.П.Ящук

Педагогическая культура преподавателя в контексте совершенствования качества подготовки будущих педагогов

В статье рассмотрены особенности развития педагогической культуры, которая выступает составляющей общей культуры современного преподавателя в контексте развития гуманной педагогики, в которой более полно отображены духовные, материальные ценности образования и воспитания, а также способы творческой педагогической деятельности. Сосредоточено внимание на практическом опыте активного развития педагогической культуры, как у преподавателей, так и студентов, ректора Хмельницкого гуманитарно-педагогического института Н.Н.Дарманского (2000-2005 гг.), на понимании сути педагогической культуры Ш.О.Амонашвили. Рассмотрены особенности, подходы к формированию педагогической культуры в современном высшем учебном педагогическом заведении.

Ключевые слова: учитель, педагогическая культура, студент, учебно-воспитательный процесс, высшее педагогическое учебное заведение.

Summary

I.P.Yashchuk

Pedagogical Culture of a Teacher in the Context of Perfection of the Future Pedagogues' Quality

The constituents of development of pedagogical culture, which is part of common mankind culture of modern teacher in the context of development of humane pedagogics, in which are represented with the most plenitude the spiritual, financial values of education, and also methods of creative pedagogical activity, are considered in the article. The attention on practical experience of active development of pedagogical culture as for teachers so students of rector Khmel'nytsky humanitarian pedagogical institute of M.M.Darmanskyi (2000-2005), on understanding of essence of pedagogical culture of Sh.O.Amonashvili is concentrated. The features, approaches in relation to forming of pedagogical culture in modern higher educational pedagogical establishment are considered.

Key words: teacher, pedagogical culture, student, educational-educative process, higher pedagogical educational establishment.

Дата надходження статті: «5» березня 2013 р.